

PRÆSIDE ET AUSPICE CHRISTO
DISSERTATIO PHILOSOPHICA

De
NATURALI
DEI NOTITIA,

Quam.
In ALMA CHRISTINæ
Adjutorio Altissimi, & suffragio Devenerandæ ac
Amplissimæ Facultatis Philosophicæ,

SUB MODERAMINE

Admodum Reverendi & Praclarissimi Viri
DN. M. SIMONIS KEXLERI
Mathematicum Profel. Publ: ac Ord: Praeceptoris & Promotoris sui,
infucato venerationis cultu inde sinenter colendi,

Pro Magisterij Philosophici laurea reportanda, è viridario
Philosophico deponit, ac placido Philosophantium
publico examini submittit,

BENEDICTUS E. PAULANDER
UPLANDIA-SUECUS.

Ad 3. Calendarum Maji in Lyceo majori horis
matutinis.

Ludit in humanis Divina potentia rebus.

A B O Æ

Imprimebat Petrus Wald / Acad. Typog: 1650.

Reverendissimo, Excellentissimo atq; Praclarissimo
V I R O D O M I N O,

DN. JOHANNI LENÆO

S, S. Theol: Doctori, per totum Ecclesiæ Christianæ or-
bem longè celeberrimo, Regnorū Sveciæ Archi Episcopo E-
minentissimo, ut & Academiæ Upsaliensis Procancellario
Amplissimo, Domino in Christo Patri, Patrono, &
Promotori, omni submissionis ac reverentia
cultu semper prosequendo,

U T E T

Academiæ Upsaliensis Patribus,

Admodum Reverendis, Consultissimis, Experientissi-
mis, Praclarissimis, omnium Facultatum PROFESSORIBUS,
Promotoribus, & Praceptoribus colendissimis,

N E C N O N

Viro prudentissimo, conterraneo colendo

DN. OLAO SAMUELIS WA-
LENIO, Fennigiae septentrionalis & Botniæ ori-
entalis, vice judici Provinciali consultiss. Unâ & parlamen-
ti Regij quod Aboæ est Actuario perindustrio, hospiti
& benefactori promptissimo,

Patrono magno; Praceptoribus colendissimis, fautori-
bus benigniss. hoc exercitium publicum in grati-
tudinis & observantiae symbolum humiliter &
per officiosè dedicat ac litat.

Auth: & Resp,

Prodromus

Quod verius è pulchrius effatum illud: Philosophari est opera Dei altissimi contemplari. Ipsa etenim ratio humanae mentis quasi cibus est, quæ quo frequentius exercetur è majori & suaviori voluptate fruitur. Contemplamur quiq; Philosophando, corpora naturalia, contemplamur Sydera cælestia, unde pulchrè Poeta:

Os homini sublime dedit, cælumq; tueri
Jussit & erexit ad sydera tollere vultus.

Contemplamur spiritus & intelligentias creatas, quibus è creaturis nihil præstantius: Contemplamur primam causam, quâ nihil jucundius; Imo contemplamur Philosophando quoddam summum independens & in-creatuum Ens, ipsum Deū in sempiternum Laudandum, quasi scopum in quo sifit mens nostra, ac unicè oblectatur. Altissimum hoc philosophie objectum, Divina suffulti gratia, hac vice aggredi animus est, ostendendo dari, & qualis sit summi entis naturalis notitia. Et siquidem parva ingenia non plenè sufferunt tā grādem, subtilem & sublimen materiam, ut habet Hieronymus. Dirigat nos itaq; Ens illud summum, in plenariam sui notitiam, ob ineffabile misericordiam quâ nos in Christo amplectitur,

Quoniam quæstio An, quæstiones alias, quæ de
objecto aliquo fieri possunt, prout rectè dictat ratio, præ-
cedere debet. Unde meditatio Entis increati duabus
sectionibus Theorematicis non incommodè absolvitur.
Quarum prima Entis increati existentiam, secunda ejus-
dem attributa respicit.

Sit itaq; in nomine TrinUnitatis, ac Individui Dei,

SECTIONIS PRIMÆ

THEOREMA I.

Omnis homo, eò ipso quo rationalis est conditus, Deum
in totum nescire haud potest.

ENODATIO.

Drum sive supremum aliquod Numen esse, in omni
ætate & ubiq; terrarum, naturæ quasi ac rationis im-
pulsu creditum est, adeò ut barbarissimæ quoq; gentes,
Divini Numinis mentionem facere sciant. Si enim nu-
per repertas terras nobis oculos ponamus, in quibus
Etsi horrendus paganismus invaluit: Feris tamen illis ho-
minibus, alijs bestiali more viventibus, opinionem de
Deo aliquo inesse, qui peregrinationis usu experti sunt,
pro vero referunt. Ex ipsis quoq; infantibus, notitiam
quandam hominibus innatam esse satis appareat, quam &
ipsi exercent, simulq; cum ipso rationis usu produnt.
Deprehendimus illos agnoscere discrimina honestorum
acturpium, timere ac pudore perfundi in melefactis, læta-
ri autem in benefactis: Et hæc omnia à teneris antequam-
pænas

pænas malefactorum senserunt,, aut præmia benefactorum ipso actu agnoscere didicerunt. Quippè id quod natura inditum est, non potest tolli, verum sponte ebullit & emergit. Ita hæ notitia nihil aliud sunt quam particulae Divinæ imaginis, ceu igniculi post lapsum in homine residui, quibus naturali quasi vi, sua sponte inclinatur mens humana ad cognoscendum suum principium: con-naturale itaq; est hoc donum, non super additum naturæ sed propagatum a primis parentibus & immediatum consequens animæ rationalis, vel potius homogeneum quid ejusdem naturæ cum toto. Unde enormiter peccant illi, qui tales notitiam dari inficias ire audent. Degeneres & monstra, potius quam homines tales habendi sunt, qui simpliciter dari notitiam naturalem negant. Talis athus Prodicus & Diagoras Milesius que Athenienses urbe pulerunt, fuere, eò quod non veritus est scribere, se ignorare An Dij essent nec ne: unde quæsito tam præclaræ & multiplices virtutes Ethniconū & unde universalis illa virtutum radix justitia: quæ etiam inter barbarissimos homines tribuendū cuiq; suū proclamat nisi igniculi illi innati principium suum respicientes, hoc effectum darent. Unde verissimum illud Ciceronis, Lib. i. de Legib. Nulla gens est, neq; tam fera, neq; tam immanis veta, quæ non, eti ignoret, qualem Deum habere deceat tamen habendum sciat.

SECTIONIS PRIMÆ

THEOREMA II.

Machina splendidissimi universi, pulcerrimaq; rerum

harmonia illuſtriori ſua tubā
proclamans evidenter indi-
cat ſummuſum quoddam nu-
men eſſe.

E N O D A T I O.

Dum mundi Hujoſ machinæ conſiſtentiam ſpectamus,
divide:nus eandem ex diſverſis & contrarijs naturis co-
ſtare, quæ ad invicem merè activè & paſſivè ſeſe habent,
contrario impetu concutiuntur, mutuoq; deſtruuntur.
Machinæ tamen mundi non fit diſſolutio, ſed universæ
ac ſingulæ quo ad ſuam ſpeciem, per ſecula multa in ſecu-
lum durant. Videmus cælum cum ſuis partibus, Ele-
menta ad invicem alterum aiterius bono in ſervire, atq;
ita ordinatiſſimum hoc Systema conſiſtere. Quæ om-
nia nec poſſent fieri maniſtò apparet, in hac caduca-
rum rerū congerie, abſq; communi aliquo principio, &
ſupremo Numine ita ordinante, dirigente & tam ſapien-
tē in conſervationem universi proſpiciente. Si deniq;
gradus rerum ordinatiſſimos intueamur, ab inſimo ad
ſupremum tandem deveniendum eſt; ut dicamus cum
Poët:

Aut operis ſeries authorem tota reſcēſet.

Qui facit ut late cuncta vigore fovet.

Emicat ex ipſis Divina potentia terris.

Et levis eſt cefpes qui probat eſſe Deum.

Videmus n. res nonnullas tantū habere eſſe, nec viſiſſitu-
dinib; in cremenatorū & decremētorū traditas. Alias iterū
non tantum eſſe, verum etiam motus ſecundum qualia-
tem obnoxios eſſe. Alium adhuc gradum deprehendi-
mus

mus rerum, in quo non tantum sunt ac motum agnoscunt, sed & potestatem vitales actiones exercendi habent, quae operationes animam quandam inesse attestantur. Videmus adhuc superiorem gradum, non solum hisce verum etiam sensibus ornatum esse. Datur ad hunc longe nobilior gradus, in quo non tantum sunt, mouentur, vivunt, sentiunt; Sed & Longe nobilissimo rationis usu res geruntur, & mirabiles effectus eduntur, qui nobilem quandam spiritualem substantiam ab organo absolutam inesse arguunt, quae dum intelligendo & volendo operatur, corpore non utitur, sed absq; eo haec sua munia exequitur, solaq; subjectum actus intellectus & volendi est. Nec datur progressus ita in infinitum, sed in aliquo Summo sistendum, quod est Ens absolutum & ab omnib; mutationum conditionibus liberrimum, & Ens Entium, prout Cicero testatur. Huc facit illud Damasceni dicentis: Philosophia est rerum humanarum Divinarumq; cognitio, ubi per res Divinas, intelligendae veniunt res invisibles, quae sunt supra humana negotia, quarum tamen contemplatione homo redditur Divinus ad exemplū Philos: dicentis: Ens Entiu[m] miserere mei, notitiamq; quandam summi Entis Philosophando persenti scit. Ad haec afferri possunt S. S. dicta, quae cognitionem Dei à natura nobis insitam assertunt, Rom: i. psal: 19. &c.

SECTIONIS SECUNDÆ

THEOREMA I.

Attributa Divina nullam in
Deo faciunt compositionem

sed

sed non est Actus purissimus,
& liberrime agens.

E N O D A T I O

Ex supra allatis rationibus satis constat dari aliquod N U M E N, quod est summè unum, independens, Deus, à quo omnia, & quem nulla species compositionis accedit. Sed Attributa dicuntur de Divina illa Majestate: quædam propriè, quatenus positivè perfectionem dicunt in Deo, & quidem ita ut non sint aliud à Deo sed ipse Deus ut omnipotens & æternitas. Impropriè, quæ imperfectionem & creatum quid denotant, ut quando dicitur magnus; membra corporea, consilium, deliberationes, & descensus de loco in locum ei attribuiuntur, sicut Spiritus S. in multis sacræ S. locis, ita applicans se ad captum nostrum humano more loquitur, quæ tamen omnia intelligenda veniunt prout Augustinus in libro de Trinitate habet: Deus dicit, est sine qualitate bonus, sine quantitate magnus, sine habitu omnia continens, sine loco ubiq; sine ulla sui mutatione, omnia mutabilia faciens, fons & origo omnis boni. Adeoq; spiritus purissimus est Deus expers omnis passivæ potentiae, Juxta illud commune axioma: quæ sunt dispersa in inferioribus, in superioribus sunt unita.

S E C T I O N I S S E C U N D Æ

T H E O R E M A II.

Deus est, quo majus excogitari

ri non potest, & qui nec satis
digne à nobis percipi, nec
definitione perfecta definiri
potest.

ENODATIO.

Deus in nullo prædicamento est, verum eminenter
transcendit omnia rerum genera, infinitum quippe
longissime distat ab essentia rerum prædicamentorum,
nec conveniunt in aliquo genere juxta illud: finiti ad in-
finitum nulla est proportio. Sed sicut illa naturalis no-
ritia confusa & imperfecta est, ita etiam non perfectè à
Philosophis definitur sed aliqualiter describitur... Sic
à Cicerone dicitur Ens Entium, à Platone, dicitur anima.
tum immortale, sibi ipsi ad beatitudinem sufficiens, mens
æterna, & boni in natura causa. Ab alijs ita: Deus est
spiritus, æternus, infinitus, immensus, omniscius, omni-
potens, liberrimus, ad beatitudinem sibi sufficientissi-
mus. Hæ descriptiones videntur quidem aliquid, ve-
rum imperfectæ & rei subtilitatem non sapiunt,
nam quomodo ille definiri aut dignis verbis efferi
possit, qui transcendit omnem humanum captum. Ut
verè August: Sicut summus ille spiritus qui Deus est, nul-
lo intellectu valet propriè cogitari; Ita nulla definitione
determinari potest. Idem comprobat satis nota illa
historia de eximio quodam Philosopho nomine Simoni-
des, qui interrogatus à Principe quodam quid Deus es-
set, deliberandi sibi unum diem postulavit. Quidam i-
dem ab eo postridi: quæreret, biduum petijt & sic conse-

B

quen-

quenter. Cum saepius duplicaret numerum dierum, a miratus est Princeps & ubi requireret cur ita ficeret: Quia (inquit) quanto diutius considero tanto mihi res videtur obscurior. Hinc patet quam confusa sit illa naturalis Dei notia & in negotio salutis planè nulla. Usus tamen non vilem præstat, Ostendunt enim igniculi illi, & in memoriam revocant nunquam satis deplorandum lapsum Adamiticum, & quid per eum amisit homo. Dat omnibus ansam inquirendi Deum ultius, & Ethnicos inexcusabiles reddit, prout Epist. ad Rom. cap. i. testatur.

Et hæc pro instituti ratione hac vice de naturali Dei notitia dicta sufficient. Plura & clariora ex limpidissimis fontibus Israelis hauriri possunt.

SOLI DEO GLORIA.

M A N T I S S Æ,

Fulcimenta omnis veræ cognitionis præcipua suppeditant hæcce quatvor:

- I. Principia nobiscum nata, quibus non secus ac igniculis micantibus certò asseritur notitia.
- II. Experientia, quæ exacta, infallibilis est veritatis comes.
- III. Canonica Sacra Scriptura, quæ ipsam veritatem principium principiorum Iebovah Zebaoth habet Authorem.
- IV. His quoq; accedit Syllogistica consequentia, quæ est virtus ex legitima partium syllogismi dispositione exiens, ut; E. g:

Quod

Quod est in omnibus hominibus illud est naturale
at opinio de summo Numinis est in omnibus hominibus;
Ergo opinio de summo Numinis est naturalis.

Prestantissimo & Humanissimo

DN. BENEDICTO PAULANDRO Uplando, Philosophiae Candidato,
dignissimo, de NOTITIA DEI NATURA.

L I pro summo in Philosophia gradu publicè
disputanti amico suo,

Cum Benedicte doces, rerum quod conditor almus
Naturæ ex libro, cognitus esse queat:

Falleris hanc quaque fallis, id ipsum
Romanos Paulus docuit ecce prius.

Notitia haec manca est, salvos praestare nequaquam.

Nos valet, est alia hic mox patefacta via.

Estq; Dei verbum, quod dum scrutamur, abunde
Instruimur, nullo decipiente dolo,

Annuat inceptis Numen, Benedictio faustum.

Reddat & hunc cursum quo tibi surgit HONOS.

Honoris & amoris ergo L. mō;
ÆSCHILLUS PETRAEUS D.

Upsalia aula Sophon quæ inter caput extulit urbes
Antiquas alias; usibus omnigenis
Musis eximijs & legibus undique fulta:

Te vir Pieridum fovit ab ungivculis,
Mella dedit nucleosq; tibi per dulceq; nectar:

Sic Benedicto tuum nomen in omen abit.
Upsaliæ huec venis virtute satellite clarus,

Et Praeceptorum laude repente notus.

Te Sophiæ lauro jure hic dignatur Apollo,
Alteris ex Mundo His nos quoq; nō sse Deum.

BENEDICTUS ERICI PAULAN-
DER UPSALIENSIS,

Per Anagram:

ISLAUREA PIE CINCTUS, EN PLAUE
DENS REDIBIS;

SIt ti fausta secunda dies Christo Auspice Maji,
Quā CINCTUS Lauru; LAUREA ferta geris,
Inq; tuo merito rutilat capite insula rubra;
Laurus succedat Laurigeroq; PIE.
Sic Patriæ acceptus PLAUDENS EN Lauriger hospes
Quando REDIBIS eris, prosperet ipse Deus.
Upsalia o patrij felix Academia Regni,
Mitte viros similes; cresce vireq; diū.

Quod, Praestantissimo & Humaniss: Viro Dr... Respons-
denti Philosophie Candidato dignissimo; Amico
suo plurimum honorando, celerrimo calamo
L m̄q; apposuit,

ABRAHAMUS G. THAUVOVNIUS⁹
Phyl. Prof.

Humanis quicquid rebus natura creatrix
Præclarum dederat quidquid & eximum.
Esse Dei Numen, testatur fædere juncto:
Triplex mundis idem sat Benedicte docet,
Gratus ergo tibi de tam molimine pulchro
Ex animo toto prospera quæq; precans
Aura Dei tutum tibi præstet Provida asylum.
Debitus ex merito teq; sequetur HONOS.

Sinceri affectus ergo
ocenatissimus gratulabatur

JOHAN: GARZIUS⁹.